

Katarzyna Marciniak

Dojazdy do pracy i ich uwarunkowania na terenach wiejskich powiatu kutnowskiego

Streszczenie

Najczęstszą oraz najbardziej powszechną formą mobilności człowieka są przeplwy związane z zatrudnieniem, w literaturze przedmiotu określane jako dojazdy do pracy. Pełnią one wiele funkcji, jedną z nich są powiązania przestrzenno-funkcjonalne pomiędzy miejscowościami, gminami czy regionami. Dzięki tym powiązaniom dojazdy do pracy stanowią przedmiot dociekań nie tylko naukowców, ale także planistów planowania przestrzennego czy urzędników zarządzania na różnych szczeblach administracji państwowej.

Przemiany prawno-ustrojowe oraz społeczne związane z przejściem Polski od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej wpływały i nadal wpływają na wiele aspektów życia społeczno-gospodarczego, w tym również na dojazdy do pracy. Większość prac z zakresu badań uwarunkowań migracji wahałowych prowadzona była przed 1989 r. W związku z tym problematyka uwarunkowań migracji pracowniczych mieszkańców terenów wiejskich stała się niezwykle istotnym problemem badawczym w nowych warunkach społeczno-gospodarczych.

Przedmiotem dysertacji są dojazdy do pracy na terenach wiejskich powiatu kutnowskiego i ich specyfika w zakresie rozkładu przestrzennego kierunków i odległości. Autorka próbuje także zbadać współczesne uwarunkowania dojazdów do pracy mieszkańców terenów wiejskich powiatu kutnowskiego po transformacji systemowo-ustrojowej. Podmiotem pracy są tereny wiejskie powiatu kutnowskiego, w tym przypadku sołectwa, a także mieszkańcy tego powiatu, dojeżdżający do pracy. Jako miejsca wyjściowe owych dojazdów brano były pod uwagę sołectwa, natomiast jako miejsca dojazdu traktowano miejscowości lub sołectwa.

Zasadniczy problem badawczy pracy koncentruje się wokół postawionych poniżej cząstkowych hipotez badawczych:

1. Na terenach wiejskich powiatu kutnowskiego dojazdy do pracy podlegają przestrzennej dywersyfikacji ze względu na ich kierunki i odległości.

2. W grupie uwarunkowań wpływających na dojazdy do pracy istotniejsze znaczenie mają funkcje, które odgrywają rolę czynników przyciągających, natomiast mniejsze jest znaczenie czynników wypychających.
3. Ocena dojazdów do pracy przez dojeżdżających mieszkańców powiatu kutnowskiego jest uzależniona od strefy ich zamieszkania względem miasta.

Przestrzenny zakres badania obejmuje obszar powiatu kutnowskiego w jego administracyjnych granicach. Zgodnie z tytułem rozprawy kluczową przestrzeń badań stanowią tereny wiejskie powiatu kutnowskiego. Z uwagi na przyjętą definicję osoby dojeżdżającej oraz w celu wykrycia prawidłowości, a także uwarunkowań jako jednostkę odniesienia, w której dokonywano analiz, przyjęto grupy sołectw. Badanie dojazdów do pracy można przeprowadzać trzema różnymi metodami ujmując problem: od strony miejsc pracy, od strony miejsc zamieszkania i od strony środków przewozowych (Lijewski 1961). Autorka podjęła decyzję, że kryterium wyróżniania dojazdów do pracy będzie stanowić miejsce zamieszkania migrantów.

Zasadniczy problem badawczy niniejszej rozprawy stanowią uwarunkowania dojazdów do pracy na terenach wiejskich oraz analiza dojazdów do pracy w zakresie wielkości, kierunków i odległości. Tak postawiony problem stanowił duże wyzwanie ze względu na utrudnienia związane z pozyskaniem materiałów statystycznych. Biorąc pod uwagę brak statystyki dotyczącej dojazdów do pracy pierwszym zadaniem było zebranie danych dotyczących dojazdów do pracy na terenie powiatu kutnowskiego. Poza kwerendą w licznych instytucjach autorka przeprowadziła na szeroką skalę badania kwestionariuszowe w terenie, które w dalszym toku pozwoliły na określenie skali zjawiska dojazdów do pracy oraz pozwoliły określić strukturę tychże przemieszczeń. Obszerne badania kwestionariuszowe pozwoliły na kompleksowe zbadanie dojazdów do pracy zarówno w sposób ilościowy jak i strukturalny.

Współcześnie nie jest prowadzona żadna statystyka z zakresu dojazdów ludności do pracy, co w znacznym stopniu wpłynęło na podjęcie tego problemu przez autorkę i stworzyło interesujący problem badawczy. Specyfika pracy (m.in. wybór do analiz jednostek przestrzennych) oraz brak dostępnych materiałów statystycznych odnoszących się do omawianego problemu spowodowały, że materiał zebrany przy użyciu kwestionariusza ankiety stał się podstawą do dalszych analiz. W sołectwach powiatu kutnowskiego badaniom dotyczącym dojazdów do pracy poddano łącznie 1300 mieszkańców, z czego po weryfikacji do dalszych badań wykorzystano 1240 wywiadów, co dało ponad 7800 jednostkowych

informacji. Wywiady kwestionariuszowe przeprowadzone zostały w całości przez autorkę niniejszej rozprawy.

Przeprowadzone badania, pokazują, że dojazdy do pracy mieszkańców powiatu kutnowskiego nie mają na ogół dużego zasięgu. Większość przemieszczeń pracowniczych przedstawia system domknięty w obrębie granic administracyjnych powiatu.

Zasadnicze zmiany jakie zaszły w poziomie mobilności w krajach rozwiniętych wpłynęły na rozwój infrastruktury, a następnie na prywatny transport samochodowy. Zmiany te wpłynęły na rozszerzenie się rynków pracy mieszkańców terenów wiejskich oraz wybór środka transportu. Dominującym środkiem transportu, wykorzystywanym przez mieszkańców powiatu, jest prywatny samochód, ponad 70% mieszkańców dociera do pracy korzystając z niego. Przeprowadzona analiza wykorzystywanych środków transportu ukazała nowe zjawisko tzw. *car-pooling*. W jego ramach mieszkańcy organizują się, wspólnie dojeżdżając do pracy samochodem, co wpływa na obniżenie kosztów dojazdów.

Uwzględniając zróżnicowanie przestrzenne cech dojazdów do pracy można wyróżnić trzy typy odmiennych zachowań oraz specyfiki związanej z dojazdami do pracy. Wyróżnia się strefę podmiejską, przejściową oraz peryferyjną (delimitacja stref związana jest z oddalaniem się od ośrodka miejskiego). Zaobserwowano dysproporcje percepcji dojazdów do pracy wskazujące na różnice pomiędzy sołectwami położonymi pomiędzy miastem a terenami peryferyjnymi. Zasadniczo wszystkie aspekty dojazdów do pracy (odległość, koszty, bezpieczeństwo, dobrowolność wyboru, uciążliwość) oceniane są coraz bardziej negatywnie wraz ze wzrostem odległości od miasta.

W kontekście przeprowadzonych badań określenie jednego czynnika, który w sposób znaczący wpływałby na zróżnicowanie odległości i kierunków dojazdów do pracy na terenie powiatu kutnowskiego jest zadaniem bardzo trudnym. Dojazdy do pracy ludności obszarów wiejskich powiatu kutnowskiego wykonywane są w kontekście licznych uwarunkowań przestrzennych, demograficznych, rolniczych, gospodarczych, kulturowych czy psychologicznych itd. Należy zwrócić uwagę, że poszczególne uwarunkowania nie wpływają na dojazdy do pracy w sposób odizolowany lecz są one wzajemnie powiązane. Wpływ wszystkich czynników komunikacyjnych, demograficzno-społecznych, środowiska miejsca pracy i zamieszkania oraz warunków rozwoju rolnictwa wyraża specyfikę uwarunkowań dojazdów do pracy.

Na terenach wiejskich powiatu kutnowskiego znacznie silniej na odległości oraz kierunki dojazdów pracowniczych oddziałują czynniki miejsca pracy. Jest to zjawisko typowe dla obszarów wiejskich, co w kontekście większego rozproszenia miejsc zamieszkania oraz

dużej koncentracji miejsc pracy wydaje się zrozumiałe. Niezmiernie istotnym uwarunkowaniem dla wiejskiego rynku pracy powiatu jest monocentryczny, silnie skoncentrowany rozkład miejsc pracy z centrum położonym w przemysłowej dzielnicy Kutna.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że rozpatrywane czynniki działają zwykle w sposób selektywny w przekroju przestrzennym powiatu. Wpływ niektórych czynników jest bardziej widoczny w strefie peryferyjnej, podczas gdy inne uwidaczniają się w strefie podmiejskiej. Przykładem mogą być różnice w oddziaływaniu przestrzennym struktury wykształcenia, struktury płci, rozmieszczenia ludności, warunków komunikacyjnych czy rozmieszczenia oraz struktury działowej gospodarki. Zwykle różnice uwydatniały się najbardziej w strefie peryferyjnej.

W grupie uwarunkowań wpływających na dojazdy do pracy istotniejsze znaczenie mają funkcje, które odgrywają rolę czynników przyciągających takich jak dostępność miejsc pracy, natomiast mniejsze jest znaczenie czynników wypychających.

Z przedstawionych wniosków oraz analiz wynika, że postawione we wstępie dysertacji hipotezy zostały pozytywnie zweryfikowane. Wykazano, że na terenach powiatu kutnowskiego dojazdy do pracy podlegają przestrzennej dywersyfikacji z uwagi na ich kierunki i odległości. Wyniki analizy dowiodły, że na specyfikę dojazdów do pracy działają zarówno warunki mieszkaniowe, warunki środowiska pracy, warunki komunikacyjne, stosunki społeczno-demograficzne, poziom i struktura rolnictwa, jak i warunki komunikacyjne. Mimo że uwarunkowania te działają selektywnie i uzupełniają się nie dając możliwości wyznaczenia elementu dominującego, można zauważyć pewną prawidłowość. W grupie uwarunkowań wpływających na dojazdy do pracy istotniejsze znaczenie mają funkcje, które odgrywają rolę czynników przyciągających, natomiast mniejsze jest znaczenie czynników wypychających. W ramach analiz oceny dojazdów do pracy, tak jak założono, widoczna jest różnica w postrzeganiu i ocenie dojazdów, uzależniona od strefy zamieszkania dojeżdżających względem miasta.

Słowa kluczowe: dojazdy do pracy, uwarunkowania dojazdów do pracy, obszary wiejskie, kierunki i odległości dojazdów do pracy.